

ภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ : ภาพสะท้อนสังคมอีสาน
THE UNDERTAKER: REFLECTION OF ESAN SOCIETY

กริชชัย กานต์วรเดช¹, พัชรินทร์ หินอ่อน²

และอนันตศักดิ์ พลแก้วเกษ^{3*}

Kritchai Kanworadet¹, Patcharin Hinon²

and Anantasak Phonkaewkate^{3*}

Received date: April 2, 2024

Revised date: January 20, 2025

Accepted date: January 20, 2025

¹⁻² นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

* Corresponding author, E-mail: anantasak00@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมอีสานที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องสับหระอ เขียนบทและกำกับการแสดงโดย ธิติ ศรีนิวล วิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้กรอบแนวคิดของสุพิศ เอื้องชะ (2560: 14) จากการศึกษาพบว่าลักษณะของภาพสะท้อน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ 2) ภาพสะท้อนด้านการศึกษา 3) ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมประเพณี 4) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ 5) ภาพสะท้อนด้านค่านิยม

ผลการศึกษาพบว่าภาพสะท้อนสังคมอีสานแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยอาชีพที่มั่นคงและไม่มั่นคง สะท้อนให้เห็นถึงการประกอบอาชีพที่มั่นคงย่อมมีชีวิตที่ดีกว่า 2) ภาพสะท้อนด้านการศึกษา การได้รับศึกษามีโอกาสพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้นได้ 3) ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมที่หลากหลายของภาคอีสาน ได้แก่ การต้อนรับ การกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมด้านภาษา และวัฒนธรรมที่อยู่อาศัย 4) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อที่หลากหลายและแตกต่างกัน ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับสับหระอ ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับผี ความเชื่อเกี่ยวกับการถอดจิต ความเชื่อทางศาสนา คติธรรม ซึ่งสามารถใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้ และ 5) ภาพสะท้อนด้านค่านิยม สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของคนอีสานมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคม ได้แก่ การเว้นรถ การจัดงานศพ สีชมพู การจัดงานศพสัตว์เลี้ยง การที่ผู้ชายทำเล็บ การตั้งวงกินเหล้า

เมรุหลากสี นอกจากประเด็นดังกล่าว ภาพยนตร์สัปเหร่อสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลาย ความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางเพศ

คำสำคัญ : ภาพสะท้อนสังคมอีสาน, ภาพยนตร์, สัปเหร่อ

Abstract

This research aimed to study the reflection of Esan society appeared in The Undertaker movie written and directed by Thiti Srinuan. This was a qualitative research presented in descriptive analysis by applying framework from Supit Aungsae

The result found that Esan society was reflected in 5 dimensions were 1) economy, it consisted of secure and insecure job. This showed that a secure job provided a better life, 2) education, it showed that education helped to develop for the better career, 3) culture and tradition reflected the variety of culture of Esan people for living together happily, 4) beliefs reflected the various and different, beliefs to stay together happily and 5) values reflected that Esan people changed following public opinion.

Keywords: Esan social reflections, movie, the undertaker

1. บทนำ

ปัจจุบันสังคมเดินทางเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ยุคที่มีช่องทางทางการสื่อสารใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทำให้คนทำงานด้านสื่อต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ในอดีตการสร้างสรรค์เนื้อหาผ่านสื่อจะเน้น การสร้างสรรค์เพื่อสื่อใดสื่อหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ในปัจจุบันเราสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อนำเสนอผ่านสื่อหลาย ๆ ช่องทางในเวลาเดียวกัน

ปัญหาสำหรับคนทำสื่อในปัจจุบันจึงไม่ใช่ปัญหาเรื่องช่องทางในการนำเสนอซึ่งถูกจำกัดเหมือนในอดีตต่อไป แต่ปัญหาสำคัญคือการแข่งขันที่สำคัญกับเนื้อหาที่จะนำเสนอ ซึ่งในแต่ละวันเราจะพบว่ามีภาพยนตร์เสนอผ่านโรงภาพยนตร์ โทรทัศน์และสื่อออนไลน์มากขึ้น จำนวนละครที่ผลิตขึ้นเพื่อเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลมีจำนวนมากขึ้น อันเนื่องมาจากจำนวนสถานีที่เพิ่มมากขึ้น การสร้างสรรค์เนื้อหาผ่านสื่อจึงมีการแข่งขันกันสูง ผู้ผลิตต้องพยายามคิดสร้างสรรค์เนื้อหาที่น่าสนใจเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชมให้ทันเวลา ด้วยเหตุนี้ผู้สร้างสรรค์เนื้อหาจึงต้องค้นคว้าหาเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ มาถ่ายทอดเป็นผลงานสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอในรูปแบบของภาพยนตร์หรือละคร เรื่องเล่าที่มีการนำมาสร้างสรรค์เป็นละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์โดยมากมักจะเป็นเรื่องเล่าที่เป็นผลงานผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อาทิ นวนิยายเรื่องสั้น ละครวิทยุ หนังสือ หรือพงศาวดารในการนำเอาเรื่องเล่าต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์มาถ่ายทอดผ่านช่องทางสื่อที่นำ เสนอทั้งภาพและเสียงอย่างละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ (มนฤดี ธาดาอำนวยการ, ขวัญเรือน กิติวัฒน์ และธนาพล ธนสถิตย์,

2562) ดังนั้นผู้ผลิตที่ต้องการเผยแพร่เนื้อหาหรือถ่ายทอดผลงานไปยังกลุ่มเป้าหมาย ต้องสร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชม และช่องทางในเผยแพร่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเนื่องจากจำนวนสถานีที่เพิ่มมากขึ้น

ภูมิทัศน์ของโลกภาพยนตร์ไม่เคยหยุดนิ่งอยู่กับที่ภาพยนตร์วิวัฒนาการไกลไปจากสิ่งที่เคยเป็นคนทำหน้าที่ต่างกระตือรือร้นที่จะหาเรื่องราวใหม่ ๆ เสียงใหม่ ๆ หรือภาษาใหม่ ๆ ในการเล่าเรื่อง ในขณะที่วัฒนธรรมการดูหนังก็พลัดเปลี่ยนไปตามยุคสมัยคนดูต่างกระหายเรื่องราวที่แปลกใหม่อย่างต่อเนื่องเช่นกัน จากสตรีมมิ่งเซอร์วิส ความจริงเสมือนไปยันปัญญาประดิษฐ์เป็นที่น่าจับตามองกันว่าจะกลายเป็นนิยามในอนาคตของคำว่าภาพยนตร์คือ นวัตกรรมมารับชม พัฒนาของการเล่าเรื่อง หรือเทคโนโลยีการสร้าง (ฉลองรัฐ เหมอมาลัยชลมารค, 2560)

การนำเสนอเรื่องราวผ่านภาพยนตร์สามารถทำให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวลำดับเหตุการณ์ได้ง่ายในเวลาที่กระชับ ซึ่งภาพยนตร์ส่วนมากได้สร้างมาจากเค้าโครงของเรื่องราวจริง เรื่องเล่า ประสบการณ์จริง ที่ได้เกิดขึ้นถ่ายทอดเป็นเรื่องราวเพื่อสื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงเรื่องราวรวมถึงเหตุการณ์นั้น ๆ ได้อย่างเพลิดเพลินพร้อมสอดแทรกข้อคิดคติเตือนใจ นอกจากนี้ยังเสนอแนวคิดของผู้สร้างที่ได้สอดแทรกทัศนะผ่านการกำกับภาพยนตร์ นำไปสู่ภาพสะท้อนสังคมที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์สอดคล้องกับ พิธพร วิณิชฉัย (2560) กล่าวว่า บทบาทของภาพยนตร์ในความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ จึงถูกจำกัดอยู่เพียงว่าเป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงภาพยนตร์สามารถทำหน้าที่อื่น ๆ ได้เช่นกัน คือการให้ข้อมูล ข่าวสาร การโน้มน้าว

ซึ้งใจ การสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ การต่อยอด สันับสนุนหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติความคิด ความเชื่อเดิม และพฤติกรรมเดิม จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย หน้าที่เหล่านี้มักจะถูกลืมหรือมองข้ามไป เพราะภาพยนตร์มีรูปแบบความบันเทิงที่คนทั่วโลกอาศัยเป็นหนทางในการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นสื่อภาษาที่ผู้ชมทุกชนชาติทุกภาษาสามารถเข้าใจได้คล้ายคลึงกันเป็นสื่อสารมวลชนที่สามารถหล่อหลอมและกล่อมเกลาทัศนคติของผู้ชม ไปจนถึงเป็นอีกแขนงหนึ่งของศิลปะที่ส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดสติปัญญา

ภาพยนตร์เรื่องสับเหร่อเป็นภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมมากในปี 2566 สร้างรายได้ทุกโรงภาพยนตร์ทั่วประเทศกว่า 720,000,000 บาท ตลอดระยะเวลาฉายในโรงภาพยนตร์ 46 วัน ตั้งแต่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึง 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 (เดลินิวส์ ออนไลน์, 2566) ภาพยนตร์เรื่องสับเหร่อกำกับโดย ธิติ ศรีนิวล เป็นการถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตในชนบทของไทย ซึ่งภาพยนตร์เรื่องนี้ได้เพิ่มองค์ประกอบใหม่เข้ามาคือเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อสื่อสารคู่ขนานไปกับการเล่าเรื่องดำเนินชีวิตของชาวบ้านภายใต้ความเชื่อที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านโดยภาพยนตร์ได้นำเสนอพิธีกรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตเหล่านี้ในรูปแบบของความบันเทิง ด้วยวิธีการสอดแทรกวัฒนธรรมอีสานที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง ซึ่งทำให้ภาพยนตร์ได้รับความนิยมเนื่องจากเนื้อหาที่ถ่ายทอดนั้นเล่าถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอีสานที่มีความสมจริง เล่าถึงความเป็นอีสานได้อย่างตรงไปตรงมาเมื่อผู้ชมได้รับชมจึงเกิดความประทับใจและเข้ากับเรื่องราวของคนต่างจังหวัดที่มาทำงานต่างแดน (ธีรภัทร เจริญสุข, 2561)

จากข้อมูลที่กำลังมาข้างหน้า ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาพสะท้อนสังคมในภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อทั้งนี้นอกจากจะเป็นการศึกษาประเด็นภาพสะท้อนสังคมที่เกิดจากตัวบทใหม่ที่ได้รับคามนิยมในปัจจุบัน และเพื่อต่อยอดแนวคิดใหม่ในแวดวงวิชาการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมอีสานที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

สุพิศ เอื้องแซะ (2560: 14) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ ผูกพันอยู่กับสังคมมาโดยตลอด ซึ่งทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนภาพสังคมของแต่ละยุคแต่ละสมัยในเหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น โดยจะมีผู้แต่งบันทึกไว้ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิต คุณภาพของสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังต่อไปนี้ 1) ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ 2) ภาพสะท้อนด้านการศึกษา 3) ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม 4) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ และ 5) ภาพสะท้อนด้านค่านิยม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากร

ภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ กำกับการแสดงโดย ชิตี ศรีนวล ออกอากาศผ่านทางโรงภาพยนตร์ทั่วประเทศไทย ระหว่างวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 และออกอากาศย้อนหลังผ่านช่องทางยูทูบ และได้นำมาศึกษา 63 ฉาก

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ภาพสะท้อนสังคมอีสาน มี 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้
1) ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ 2) ภาพสะท้อนด้านการศึกษา 3) ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมประเพณี 4) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ และ 5) ภาพสะท้อนด้านค่านิยม

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

วิจัยเชิงคุณภาพ(Quantitative Research) รูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) วิเคราะห์ด้วยบทของภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหาและฉากของภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมอีสาน และแนวคิดภาพสะท้อนสังคมของสุพิศ เอื้องแซะ (2560)

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ กำกับการแสดงโดย ชิตี ศรีนวล ออกอากาศผ่านทางโรงภาพยนตร์ทั่วประเทศไทย ระหว่างวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 และออกอากาศย้อนหลัง

ผ่านช่องทางไอที โดยคัดเลือกข้อมูลเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมอีสานที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องสับหรือ วิธีรวบรวมข้อมูล คือ จำแนกเนื้อหาที่มีภาพสะท้อนสังคมอีสานแต่ละด้าน และฉากที่ปรากฏภาพสะท้อนความเป็นอีสานทั้ง 63 ฉาก

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของสุพิศ เอื้องชะ (2560: 14) จากการศึกษาพบว่าลักษณะของภาพสะท้อน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ 2) ภาพสะท้อนด้านการศึกษา 3) ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมประเพณี 4) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ 5) ภาพสะท้อนด้านค่านิยม ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์คำพูดตัวละคร หรือภาษาที่ตัวละครใช้ ฉากที่ปรากฏ และการแสดงออกของตัวละครที่สื่อถึงความเป็นอีสานทุกด้าน

5. ผลงานศึกษา

5.1 ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจเป็นเรื่องของการจัดปัจจัยขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ชีวิตอยู่รอดและปัจจัย เสริมอื่น ๆ ที่จะทำให้ชีวิตอยู่ดีมีคุณภาพสมกับความเป็นมนุษย์ (นิศารัตน์ ศิลปเดช , 2539) ภาพสะท้อนทางเศรษฐกิจเป็นภาพสะท้อนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ของคนแต่ละสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท วิถีชีวิตความเป็นอยู่ต้องอาศัยปัจจัยในด้านต่าง ๆ เป็นตัวช่วยเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดได้ในสังคมปัจจุบัน ดังปรากฏในภาพยนตร์ เรื่อง สับหรือ กล่าวคือ การประกอบอาชีพ เป็นการทำกิจกรรมการทำงาน การประกอบอาชีพที่ไม่เป็นโทษแก่สังคมและมีรายได้ตอบแทน

โดยอาศัยแรงงาน ความรู้ ทักษะ อุปกรณ์ เครื่องมือวิธีการ แตกต่างกันโดยกลุ่มอาชีพตามลักษณะการประกอบอาชีพที่ปรากฏในภาพยนตร์ เรื่อง สับหระอ: ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจที่ได้ปรากฏการประกอบอาชีพในภาพยนตร์มีหลายอาชีพ ดังนี้

ก. อาชีพที่ไม่มั่นคง เช่น อาชีพสับหระอ อาชีพรับจ้างทั่วไป เกษตรกร ในภาพยนตร์เรื่องสับหระอ เป็นอาชีพหลักที่ปรากฏในเรื่อง ดังนี้

ภาพที่ 1 สับหระอศักดิ์นาร่างบรรจลงโรงศพ

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่สับหระอศักดิ์บรรจรูปร่างของนายสิงห์ลงไปอยู่ในโรงพร้อมว่าคาถากำกับ ดังนี้

สับหระอศักดิ์ : พุทธังปัญจคามิ ธัมมังปัญจคามิ สังฆังปัญจคามิ อจิริง...

อาชีพสับหระอเป็นอาชีพที่ขาดแคลนคนมาก และปรากฏเป็นอาชีพหลักในภาพยนตร์ แต่ไม่เป็นที่นิยมของชาวบ้าน เนื่องจากอาชีพสับหระอเป็นอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอนและเกิดจากความกลัวที่จะต้องทำศพ แม้ชาวบ้านจะมีงานทำหรือไม่ก็ตาม จะไม่เลือกทำอาชีพนี้ สังเกตได้จากการแสดงออกของตัวละครจากสีหน้า ท่าทาง หรือการกระทำของกลุ่ม

วัยรุ่นที่สื่อให้เห็นถึงอาชีพสัปรหร่อดูไม่มีเกียรติและไม่เป็นที่น่าเคารพ ในส่วนของอาชีพค้าขายเป็นอาชีพที่ไม่มี ความมั่นคงและรายได้ไม่แน่นอน สักเกตจากขนาดของร้านของชำของเฮิร์ปที่มีขนาดเล็ก เพราะไม่เป็นที่นิยมของชาวบ้านหรือเศรษฐกิจในหมู่บ้านไม่ดี ทำให้ชาวบ้านไม่มีเงินใช้สอย สะท้อนให้เห็นว่าอาชีพที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นอาชีพที่ไม่มี ความมั่นคง รายได้ไม่แน่นอนต่อการดำเนินชีวิตอาจส่งผลให้คุณภาพชีวิตไม่ดีเท่าที่ควร

ข. อาชีพที่มั่นคง เช่น อาชีพผู้ใหญบ้าน สาธารณสุขตำบล

ภาพที่ 2 ผู้ใหญ่บ้านคำตันประกาศรับสมัครสัปรหร่อดู

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่ผู้ใหญ่บ้านคำตันประกาศรับสมัครสัปรหร่อดูที่จะมาทำหน้าที่แทนสัปรหร่อดูศักดิ์ สะท้อนให้เห็นว่าอาชีพข้าราชการ เป็นอาชีพที่มีความมั่นคง มีรายได้ที่แน่นอนในทุกเดือน สามารถบริหารจัดการได้ง่าย และได้รับการยอมรับในสังคมเป็นที่นับหน้าถือตา และทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าอาชีพอื่น

5.2 ภาพสะท้อนด้านการศึกษา

มนุษย์แต่ละคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของตน ไม่ว่าจะเกิดมาจากสกุลใดหรือจากสถานที่ใด จากสิ่งแวดล้อมต่ำหรือสูง การศึกษาควรจะทำอย่าง

ทั่วถึง ควรจะให้นักเรียนแต่ละคนสามารถรับกับการฝึกอบรมจนสุด
ความสามารถ ไม่ว่าจะผู้เรียนจะอยู่ในฐานะอย่างไร

ภาพที่ 3 พระปองกำลังศึกษาภาษาญี่ปุ่น

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า คนที่ได้รับการศึกษาย่อมมี
อาชีพที่มั่นคง และมองเห็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีกว่าคนที่ไม่ได้รับ
การศึกษา อีกทั้งสามารถค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของตน เช่น
การที่เจ็ดได้ไปเรียนในระดับที่สูงจะทำให้เจ็ดมองเห็นแนวทางในการ
ดำรงชีวิต การประกอบอาชีพของตน อีกทั้งยังนำความรู้มาพัฒนาอาชีพ
สัปรหรอโดยการสร้างเครื่องแบบในการทำหน้าที หรือการหาความรู้เพิ่มเติม
ในการเป็นสัปรหรอ ในส่วนพระปองที่กำลังสนทนากับเซียงตั้งด้วยอย่างข้างต้น
พระปองได้อธิบายเครื่องใช้เทคโนโลยีชนิดหนึ่งให้กับเซียงตั้งสะท้อนให้เห็น
ถึงการที่พระปองได้รับการศึกษาย่อมมีความรู้ในเรื่องของเทคโนโลยี ที่มา
และวิธีการใช้ อีกทั้งการที่พระปองได้เรียนภาษาญี่ปุ่นจะทำให้พระปองมี
แนวทางในการพัฒนาอาชีพของตน เช่น การไปเปิดร้านขายของในประเทศ
ญี่ปุ่น หรือการติดต่อค้าขาย และการทำธุรกิจร่วมกับคนญี่ปุ่นในประเทศไทย
เป็นต้น ซึ่งทำให้ปองมีแนวทางในการพัฒนาบ้านเกิดอีกด้วย

5.3 ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตที่กลุ่มคนหรือสังคมกำหนดขึ้นและยึดถือร่วมกัน อันประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ไม้สอย ระเบียบกฎเกณฑ์ แบบแผนวิธีการความคิดและความเชื่อ (พิทยา สายหู, 2514) ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง “ปรากฏในภาพยนตร์” ดังนี้

5.3.1 วัฒนธรรมการต้อนรับ

ภาพที่ 4 เชียงชวนแม่ของใบข้าวรับประทานอาหาร

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้นเป็นเหตุการณ์ในงานบวชของป่องที่มีการจัดเลี้ยงชาวบ้าน แม่ใบข้าวผ่านมาเจอเชียง ขณะที่เชียงกำลังนั่งกินข้าวจึงได้พูดคุยกัน ดังนี้

แม่ใบข้าว : เชียง

เชียง : เอ้า แม่หวัดดีครับ

แม่ใบข้าว : หวัดดีลูก

เชียง : มาแม่ มานั่งนำกัน

สะท้อนให้เห็นว่าการต้อนรับโดยการชวนรับประทานอาหารเป็นการแสดงน้ำใจอีกอย่างของคนอีสาน สะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในชนบทอีสานมีความเป็นกันเอง ไม่ว่าใครจะไปไหนมาไหน ถ้าใครผ่านมายังบ้านของตัวคนอีสานจะนิยมชวนรับประทานอาหาร ถ้ามาบ้านก็จะมีน้ำไว้ต้อนรับ และถามถึงความเป็นอยู่ ไรศักข์ไขเจ็บ แสดงให้เห็นว่าคนอีสานไม่ “ตระหนี่” ถี่เหนียว เป็นคนใจกว้าง เป็นคนอัธยาศัยดีและมีน้ำใจ

5.3.2 วัฒนธรรมการกิน

ภาพที่ 5 ส้มเปราะคั่วดี๊ เจ็ด และหอมแจ้คั่วกำลังรับประทานอาหาร

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น ซึ่งภาพตัวอย่างตัวละครกินข้าวเหนียวกับต้มไก่ และแจ่วปลาร้า สะท้อนให้เห็นว่าคนในชนบทอีสานเป็นคนที่เรียบง่าย กินง่าย อยู่ง่าย ไม่พิธีพิถันในอาหารการกิน มีอะไรที่ทำได้ตาม “ท้องไรท้องนา” จะนำสิ่งมีอยู่ในท้องถื่นมาประกอบเป็นอาหารได้ และมักจะทานร่วมกับข้าวเหนียวเป็นหลัก

5.3.3 วัฒนธรรมการแต่งกาย

ภาพที่ 6 โยนไข่เพื่อหาสถานที่เผาศพของไปข้าว

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น เป็นการแต่งกายในงานที่ไม่เป็นทางการ และเป็นวัฒนธรรมแบบชาวบ้าน สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่เรียบง่าย แตกต่างกันตามอาชีพและช่วงวัย วัยรุ่นหรือวัยกลางคนมีการแต่งกายที่ทันสมัยมากขึ้น โดยการสวมใส่เสื้อยืด กางเกงยีนส์ กระโปรง หรือเสื้อผ้าที่มีสีสัน นอกจากนี้ยังมีการใส่เสื้อผ้าแฟชั่น นุ่งน้อยห่มน้อย เสื้อเอวลอยกางเกงขาสั้น ส่วนผู้สูงวัยบ้างก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นอีสานโดยการนุ่งใส่ผ้าถุง และเสื้อคอกระเช้า

5.3.4 วัฒนธรรมภาษา

ภาพที่ 7 เจ็ดชวนเฮิร์บให้มาเป็นสัปเหร่อ

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่เจ็ดถามเฮิร์บให้มาเป็น
สับหรือแทนพ่อ หรือสับหรือศักดิ์ ซึ่งเฮิร์บได้ปฏิเสธเจ็ด ดังนี้

เจ็ด : อ้ายสนใจเป็นสับหรือบ่ครับ ผมว่าอ้าย
คือได้ครับ ทั้งหมวด หน้าตา

เฮิร์บ : กูบ่แม่นพุทธ เฮาคงสิเฮ็ดให้โตบ่ได้ดอก

เจ็ด : บ่แม่นพุทธ...

เฮิร์บ : Shut up!, Shut your mouth!

ซึ่งในเรื่องปรากฏการใช้ภาษา 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาอีสาน
ภาษาไทยกลาง และภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษเป็นการใช้เฉพาะกลุ่มหรือ
เฉพาะผู้ที่มีความเข้าใจในภาษาเท่านั้นอย่างเช่น ตัวละครเฮิร์บที่เป็นฝรั่งและ
ได้แต่งงานกับสวยที่เป็นคนอีสานส่วนภาษากลางซึ่งตัวละครที่ชื่อป่องได้ไป
เรียนอยู่ที่กรุงเทพฯ จึงทำให้ได้รับอิทธิพลในการใช้ภาษาซึ่งได้นำภาษามาใช้
ในชนบทอีสาน อย่างไรก็ตามชาวบ้านในชนบทยังคงนิยมใช้ภาษาถิ่นในการ
พูดคุยสื่อสารกัน สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมการใช้ภาษาสามารถซึมซับจาก
การที่คนอีสานเข้าไปอยู่ในบริบทการใช้ภาษาสังคมนั้น ๆ เช่น เฮียป่องไป
เรียนที่กรุงเทพฯ ทำให้ได้ใช้ภาษากลาง ส่วนเฮิร์บที่เป็นฝรั่งมีภรรยาเป็นคน
อีสานและได้ดำรงชีวิตอยู่ที่ภาคอีสาน จึงทำให้ซึมซับการใช้ภาษาอีสานไป
โดยปริยาย

5.3.5 วัฒนธรรมที่อยู่อาศัย

ภาพที่ 8 บ้านหมอแจ๊ค

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากภาพข้างต้นทั้งหมดเป็นวัฒนธรรมการสร้างบ้าน ซึ่งสังคมอีสานนิยมสร้างบ้านครั้งปูนครั้งไม้ โดยเป็นการยกพื้นสูง ชั้นบนเป็นไม้ชั้นล่างเป็นปูน และนิยมสร้างห้องน้ำห่างจากตัวบ้าน สาเหตุที่คนอีสานยกพื้นสูงเพราะเป็นพื้นที่ใช้สอย เช่น กั้นเป็นคอกวัวควาย ที่เก็บอุปกรณ์ในการทำเกษตร เช่น คราดไถ เกวียน หรืออุปกรณ์ทอผ้า ฯลฯ รวมทั้งเป็นที่พักผ่อนทำกิจกรรมในฤดูร้อนของคนในครอบครัวหรือสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน ซึ่งได้ดูแลจะทำให้มีลมพัดผ่าน ทำให้อากาศเย็นสบาย

5.4 ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏ ดังนี้

5.4.1 ความเชื่อเกี่ยวกับสัปเหร่อ

ก. จรรยาบรรณของสัปเหร่อ

ภาพที่ 9 สัปเหร่อศักดิ์พูดถึงจรรยาบรรณของสัปเหร่อให้เจ็ดฟัง
ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

สัปเหร่อศักดิ์ : เขาเตะศพอยู่ตึง ๆ มึงบ่คิดสิไปส่อยเขา
แห่นเบา

เจ็ด : มันตีสำไต่แล้วพ่อที่ข่อยบ่เข้าไปเตะนำเขา
คนชั่ว ๆ จั่งมันถึกแบบนี้มันถึกต้องแล้ว

สัปเหร่อศักดิ์ : เรียนกฎหมายมา 7-8 ปี คัดได้สำนี้เบา
ถ้าจรรยาบรรณของทนายคือความถูกต้อง
จรรยาบรรณของสัปเหร่อกะคือบ่
เลือกปฏิบัติศพ

จากตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าแต่ละอาชีพมีความเชื่อที่ไม่เหมือนกัน ทุกอาชีพนั้นมีจรรยาบรรณของแต่ละอาชีพ และในอาชีพสัปเหร่อมีความเชื่อในการให้เกียรติศพ แม้ก่อนตายจะเป็นคนดีหรือไม่

สัปเหร่อก็มีหน้าที่ทำพิธีเผาศพให้โดยไม่เลือกปฏิบัติกับศพเพียงเพราะไม่ใช่คนดี หรือไม่มีเงินทอง

ข. พิธีกรรมของสัปเหร่อ

ภาพที่ 10 เจตกำลังแกะมะพร้าว เพื่อล้างหน้าศพ

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น พิธีกรรมของสัปเหร่อแต่ละพิธีนั้นมักมีการใช้คาถากำกับในการทำพิธีแต่ละครั้ง สะท้อนให้เห็นว่าในการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับศพหรือวิญญาณ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าวิญญาณ หรือผีมีอิทธิฤทธิ์ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเชื่อในศาสนาพุทธ และเชื่อว่าพระพุทธรูป หรือบทสวดต่าง ๆ มีอำนาจภาพในการขจัดสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ รวมถึงภูตผีปีศาจ

5.4.2 ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ

ภาพที่ 11 เชียงกำลังทำพิธีถอดจิต

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น ปรากฏความเชื่อความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ 7 ประเด็น ดังนี้ 1) ความเชื่อเรื่องผี 2) ความเชื่อเรื่องวิธเห็นผี 3) ความเชื่อเรื่องถอดจิต 4) ความเชื่อเรื่องการเสียดาย 5) ความเชื่อเรื่อง การโปรยทาน 6) ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญ 7) ความเชื่อเกี่ยวกับการตัดสายแนน ภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อสะท้อนให้เห็นความเชื่อที่หลากหลายซึ่งความเชื่อนั้นเกิดจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็น ได้ทดลองปฏิบัติหรือมาจากการเล่าต่อกันมาโดยความเชื่อเหล่านี้มักเป็นสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติไม่สามารถอธิบายด้วยวิทยาศาสตร์ได้อย่างชัดเจนหรือยากเกินกว่าที่จะพิสูจน์

5.4.3 ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

ก. การอุปสมบท

ภาพที่ 12 งานอุปสมบทปอปลง

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าลูกหลานบวชเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวที ส่งผลให้พ่อแม่ได้จับชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ อีกทั้งเชื่อว่าผู้ล่วงลับได้รับบุญมากยิ่งขึ้นจากการบวชและอุทิศผลบุญให้

ข. คติธรรม

ภาพที่ 13 เชียงและเจ็ดคุยกันเรื่องการทำศพ

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น ปรากฏคติธรรม 9 ประเด็น ดังนี้

- 1) การเคาะโลงศพ
- 2) บางความเชื่อเข้าใจยาก เป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่ต่างฝ่ายต่างเข้าใจในความเชื่อของตนเอง
- 3) ตายเหมือนกันต่างกันแค่พิธีกรรม
- 4) การพลัดพราก
- 5) ความตายกับความรัก
- 6) ข้าวจีใหม่
- 7) การแสดงความรักครั้งสุดท้าย
- 8) การปลดปล่อย
- 9) อยู่กับคนที่เรารัก อยู่กับปัจจุบัน ไม่ยึดติดกับสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ สะท้อนให้เห็นว่าภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อได้มีการสอดแทรกคติธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งสอนให้เรารู้จักการดำรงชีวิตให้อยู่ในหลักของเหตุและผล ความเป็นจริง อยู่กับปัจจุบัน ทำสิ่งที่อยากทำ รู้จักปล่อยวาง ใช้ชีวิตให้มีความสุข มอบความรักความอบอุ่นให้กับคนที่เรารักและรักเรา อย่างไรก็ตามคติธรรมไม่เพียงแต่เป็นข้อคิดคติเตือนใจ แต่ยังเป็นการให้กำลังใจ ปลอบประโลมความรู้สึก พ้นฟูจิตใจภายในได้อีกด้วย

5.4.4 ความเชื่อทางศาสนาคริสต์

ภาพที่ 14 การทำพิธีฝังศพของศาสนาคริสต์

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ชาวคริสต์มีความเชื่อในเรื่องการตายแล้วฟื้น จึงเปรียบ “ความตาย” เสมือนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยเก่าไปสู่ที่ใหม่ ชาวคริสต์เชื่อว่าก่อนที่จะมีผู้เสียชีวิต ทางครอบครัว เครือญาติ หรือลูกหลานจะเชิญบาทหลวงทำพิธีศีลเจิม กับการให้พรและกำลังใจของเจ้าภาพแก่ผู้ที่กำลังจะจากไปให้อยู่ในศีลของพระองค์ โดยมีการเจิมน้ำมันศักดิ์สิทธิ์ที่เปรียบได้เป็นการให้อภัยแก่ความผิดหรือบาปที่ได้เคยทำไว้ แต่ไม่มีโอกาสได้สารภาพบาป

5.4.5 ความเชื่อทางศาสนาอิสลาม

ภาพที่ 15 เชียงและเจดิกำลังอาบน้ำศพให้กับคนที่นับถือศาสนาอิสลาม

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ชาวมุสลิมเชื่อว่า ภายของคนเรานั้นแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ภายหยาบหรือร่างกาย กับภายละเอียดหรือจิตวิญญาณ ครอบครัวยุติที่พี่น้องต้องเป็นคนดูแลภายหยาบของผู้ล่วงลับให้เรียบร้อย อาบน้ำทำความสะอาดศพและห่อด้วยผ้าขาว โดยเป็นหน้าที่เฉพาะเพศเดียวกันกับผู้ล่วงลับเท่านั้น และชาวมุสลิมจะต้องฝังศพภายใน 24 ชั่วโมง หรือฝังให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

5.5 ภาพสะท้อนด้านค่านิยม

ค่านิยม เป็นสิ่งที่กลุ่มคนหนึ่ง ๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ นำกระทำ นายก้อยง หรือเห็นว่าถูกต้อง ดังปรากฏ ดังนี้

5.5.1 ค่านิยมเดิม

ภาพที่ 16 กินเลี้ยงในงานบวช

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนอีสานเมื่อมีงานรื่นเริงสังสรรค์ นิยมจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ให้สมฐานะ อีกทั้งยังเป็นการรวมญาติพี่น้อง ชาวบ้านในหมู่บ้านก็จะร่วมกันช่วยงานโดยไม่รับค่าตอบแทน การจัดงานบุญเจ้าภาพจะห่วงเรื่องอาหารการกิน ดูแลต้อนรับแขกที่มาร่วมงานให้อิ่มท้อง

5.5.2 ค่านิยมที่เปลี่ยนไป

ภาพที่ 17 งานศพสีชมพู

ที่มา : ธิติ ศรีนวล (2567)

จากตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของคน เพราะค่านิยมเป็นเครื่องตัดสินใจ หรือกำหนดให้ผู้คนแสดงพฤติกรรมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ ย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อค่านิยมบางอย่างได้ อาจจะมีค่านิยมใหม่ ๆ เข้ามาส่วนค่านิยมเก่าที่มีมาแต่เดิมนั้นอาจเลือนหายไป ซึ่งค่านิยมเปลี่ยนไปหลายอย่างทั้งในด้านวัตถุนิยม สังคมนิยม ประเพณีนิยม เป็นการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย หรือการรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมอื่นมาใช้ ซึ่งค่านิยม ความเชื่อและวิถีคิดของผู้คนในปัจจุบัน แตกต่างกับอดีตมาก อาทิ การขับรถมอเตอร์ไซด์ของกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางคืน หรือการเอามอเตอร์ไซด์มาเบิ้ลเครื่องหน้าเมรุ ซึ่งเป็นค่านิยมที่เด็กวัยรุ่นสมัยใหม่ (เด็กแว้น) ส่งต่อกันมาและได้ถ่ายทอดโซเชี่ยลมีเดีย จึงทำให้กลุ่มคนที่นิยมรถเหมือนกันทำตาม

ผู้ชายทำเล็บแต่เดิมจะมีเพียงผู้หญิงที่ทำเล็บ รักสวยรักงาม ผู้ชายเริ่มมีการดูแลตัวเองมากขึ้น หรือผู้ชายพาแฟนไปทำเล็บและทำให้นานานผู้ชายจึงลองทำเล็บไปพร้อมกับแฟนสาว จึงทำให้เกิดการเปิดกว้างมากขึ้นในความเท่าเทียมของชายและหญิง

กลุ่มวัยกลางคน แต่เดิมการตั้งวงสังสรรค์หรือกินเหล้า จะต้องมีการทำงานก่อน มักจะดื่มหลังจากที่ทำงานเสร็จแล้ว แต่ในปัจจุบัน การตั้งวงสังสรรค์มักจะตั้งวงจากกลุ่มที่ไม่มีงานทำ หรือว่างงาน

ค่านิยมด้านการจัดงานศพให้สัตว์เลี้ยง ผู้คนเชื่อว่าเป็นการมอบความรัก ความเมตตาที่คนมีต่อสัตว์อยากให้สัตว์ที่เราเลี้ยงไปอยู่ในภพภูมิที่ดี

ส่วนการจัดงานศพคนเกิดจากการที่พูดคุยสังเสียดกันก่อน สิ้นใจ หรือการจัดเพื่อให้เข้ากับบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งการจัดงานศพจะแตกต่างกันไปตามความชอบของผู้ล่วงลับ บ้างก็มีการใช้เพลงหมอลำแทนเพลงฉณิกรรแสงเพื่อให้ผู้คนที่มาร่วมงานไม่โศกเศร้า เสียใจ สะท้อนให้เห็นถึงการไว้อาลัยอีกรูปแบบหนึ่ง ให้มีความสุขและสนุกร่วมกันเป็นครั้งสุดท้าย

เมรุหลากสีทำขึ้นเพื่อไม่ให้คนกลัว และมีความเชื่อว่าหากเป็นเมรุเดิมจะทำให้บรรยากาศขณะที่จัดพิธีเต็มไปด้วยความโศกเศร้า หม่นหมอง อีกนัยหนึ่งคือการสะท้อน ความหลากหลายทางเพศ ความเท่าเทียมทางเพศ ความเสมอภาคทางเพศ กล่าวคือ ไม่ว่าจะเพศใดที่เกิดขึ้นในสังคมเส้นทางสุดท้ายคือความตายอย่างเท่าเทียม โดยที่ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้

6. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง สัปเหร่อ: ภาพสะท้อนสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในภาพยนตร์สัปเหร่อ กำกับโดย ธิติ ศรีนวล โดยกำหนดประเด็น การวิเคราะห์ภาพสะท้อนไว้ 5 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ด้านความเชื่อ และด้านค่านิยม โดยใช้วิธีการศึกษาจากภาพยนตร์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ภาพยนตร์สัปเหร่อ กำกับโดย ธิติ ศรีนวล ในการวิเคราะห์ได้วิเคราะห์ตามแนวคิดภาพสะท้อนสังคม จากนั้นจึงนำสาระที่ได้บันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลที่สร้างขึ้น แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์สรุปผลได้ ดังนี้

6.1 ภาพสะท้อนสังคม

ด้านเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็นในด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นหลัก ๆ คือ อาชีพที่มั่นคงและอาชีพที่ไม่มั่นคง ซึ่งอาชีพสัปเหร่อไม่เป็นที่นิยมของคนในหมู่บ้าน และมีรายได้น้อยรายได้แล้วแต่เจ้าภาพจะให้ เป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ อาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป มีรายได้ไม่แน่นอน ไม่พอต่อการดำเนินชีวิต ส่วนอาชีพที่มั่นคงคือ อาชีพผู้ใหญ่บ้าน สาธารณสุขตำบล ซึ่งมีรายได้แน่นอน มีคนยอมรับในสังคม เพราะมีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต

6.2 ภาพสะท้อนด้านการศึกษา

สะท้อนให้เห็นว่า คนที่ได้รับการศึกษาย่อมมีแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีกว่าคนที่ไม่ได้รับการศึกษา อีกทั้งยังรู้จักค้นคว้าหาความรู้ให้ตนเองและสามารถนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อพัฒนาความรู้ และอาชีพของตน

6.3 ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม

สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอีสาน ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอีสาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารการกิน การต้อนรับ และวัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมทางภาษา อีกทั้งการสร้างที่อยู่อาศัย แม้จะมีการรับวัฒนธรรมอื่นมาใช้ หรือการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ชาวบ้านยังคงความเป็นอิสานดั้งเดิม

6.4 ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ

สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวอีสานที่มีความเชื่อหลากหลายแตกต่างกัน โดยมีความเชื่อในเรื่องของการถอดจิต วิธีการเห็นผี ความเชื่อเรื่องผีตายทอ้งกลม ความเชื่อเรื่องการเสี่ยงทาย ความเชื่อเรื่องการไปรยทาน ความเชื่อเรื่องพระพุทธรูปศาสนา ความเชื่อเรื่องพิธีกรรม ทั้งนี้ความเชื่อเหล่านี้เป็นทั้งกุศโลบาย คติธรรมสอนใจเพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

6.5 ภาพสะท้อนด้านค่านิยม

สะท้อนให้เห็นค่านิยมที่เป็นอยู่และค่านิยมที่เปลี่ยนไป ค่านิยมเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและยุคสมัย ซึ่งค่านิยมเปลี่ยนไปหลายอย่างทั้งในด้านวัตถุนิยม สังคมนิยม ประเพณีนิยม ความเสมอภาคทางเพศ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย หรือการรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมอื่นมาใช้ ซึ่งค่านิยม ความเชื่อและวิถีคิดของผู้คนในปัจจุบันแตกต่างกับอดีตมาก เช่น การแต่งกาย กลุ่มวัยรุ่นนักรับอิทธิพลการแต่งกายจากยุโรป เอเชีย และได้ปรับเปลี่ยนการแต่งกายตามกลุ่มที่ตนชื่นชอบ ซึ่งกลุ่มวัยกลางคนหรือผู้สูงอายุยังคงใช้ผ้าถุง ผ้าขาวม้า ในการแต่งกายแบบเดิม

7. อภิปรายผลการศึกษา

ภาพสะท้อนสังคม คือกระจกส่องสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนี้

ความหลากหลายทางศาสนา สะท้อนให้เห็นการนับถือศาสนาที่ต่างกันไปของชาวบ้าน โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดกว้างในการนับถือศาสนา ไม่ได้ยึดถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ซึ่งในการนับถือศาสนาอาจได้รับอิทธิพลจากศาสนาจากบิดามารดา การเปลี่ยนศาสนาจากการสมรส การศึกษาค้นคว้าจนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนานั้น ๆ จึงทำให้เกิดการเลือกนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง

การนำทางเครื่องมาเดินที่เมรุเผาศพ สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปของผู้คน ก่อนถึงเวลาเผาศพจะมีการนำการแสดงที่ผู้ล่วงลับไปแล้วชื่นชอบมาแสดง โดยเชื่อว่าผู้ล่วงลับไปแล้วจะได้ดูการแสดงที่ชื่นชอบเป็นครั้งสุดท้าย สอดคล้องกับ ศิริรัตน์ แอนสกุล (2556) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกสังคมและเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้และเป็นสิ่งที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของคนในสังคมได้

ความแตกต่างทางความเชื่อระหว่างวัย ความเชื่อที่แตกต่างกันของวัยรุ่น และผู้สูงอายุ โดยวัยรุ่นจะมีความเชื่อโดยยึดหลักของเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เพราะวัยรุ่นในปัจจุบันได้รับการศึกษามากกว่าในอดีต แต่ความเชื่อของผู้สูงอายุจะมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เพราะอาจไม่ได้รับการศึกษาที่มากพอ หรือมีการส่งต่อความเชื่อจากบรรพบุรุษ สะท้อนให้

เห็นถึงการศึกษามีผลต่อความเชื่อของผู้คน สอดคล้องกับ ภาสพงษ์ ผิวพอใช้ (2547) ที่ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า สภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจเห็น คล้อยตาม และพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วนำไปถ่ายทอดให้ บุคคล อื่นให้เกิดความมั่นใจ เห็นคล้อยตามปฏิบัติตามด้วยโดยไม่คำนึงว่า ความเชื่อนั้น จะมีเหตุผล ที่พิสูจน์ได้หรือไม่ ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐาน ของความเป็นจริง

ภาพสะท้อนสังคม คือกระจกส่องสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม นอกจากเราจะมองเห็นความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านการ สัมผัสด้วยตนเองนั้น อีกวิธีการหนึ่งคือการส่องสะท้อนผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมนั้น ๆ ซึ่งเป็นการสะท้อนสิ่งเกิดขึ้นในสังคมทั้งสภาพความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ การศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของ สุพิศ เลียงแฉะ (2560) กล่าวว่า ภาพสะท้อน คือสิ่งที่เกิดขึ้น ในสังคมทั้งสภาพความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ การศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่ผู้เขียนได้สื่อออกมาให้ ผู้อ่านได้รับรู้ถึงสภาพของบรรยากาศหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผู้เขียนได้พบเห็น หรือประสบการณ์ของผู้เขียนเอง ซึ่งภาพสะท้อนสังคม เป็นกระจกส่อง สะท้อนให้เห็นถึงความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนี้

ความหลากหลายทางศาสนา สะท้อนให้เห็นการนับถือศาสนาที่ ต่างกันไปของชาวบ้าน โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดกว้างในการนับถือ ศาสนา ไม่ได้ยึดถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ซึ่งในการนับถือศาสนาอาจได้รับ

อิทธิจากศาสนาของพ่อแม่ การเปลี่ยนศาสนาจากการแต่งงาน การศึกษา
ค้นคว้าจนเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ทำให้เลือกนับถือศาสนานั้น

การนำทางเครื่องมาเดินที่ไม่รู้เพศพ สะทอนให้เห็นถึงค่านิยมทาง
วัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปของผู้คน ก่อนถึงเวลาเพศพจะมีการนำการแสดงที่ผู้
ล่องลับไปแล้วขึ้นขอบมาแสดง โดยเชื่อว่าผู้ที่ล่องลับไปแล้วจะได้ดูการแสดงที่
ขึ้นขอบเป็นครั้งสุดท้าย สอดคล้องกับ ศิริรัตน์ แอนสกุล (2556: 154)
กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกสังคมและเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
และเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่งเป็น
สิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้และเป็นสิ่งที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของคนใน
สังคมได้

ความแตกต่างทางความเชื่อระหว่างวัย ความเชื่อที่ต่างกันของ
วัยรุ่น และผู้สูงอายุ โดยวัยรุ่นจะมีความเชื่อโดยยึดหลักของเหตุผลทาง
วิทยาศาสตร์ เพราะวัยรุ่นในปัจจุบันได้รับการศึกษามากกว่าในอดีต แต่ความ
เชื่อของผู้สูงอายุจะมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เพราะอาจจะไม่ได้
รับการศึกษา หรือมีการส่งต่อความเชื่อจากบรรพบุรุษ สะทอนให้เห็นถึง
การศึกษามีผลต่อความเชื่อของผู้คน สอดคล้องกับ ภาสพงษ์ ผิวพอใช้
(2547) ที่ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า สภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจเห็น
คล้อยตาม และพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วนำไปถ่ายทอดให้
บุคคล อื่นให้เกิดความมั่นใจ เห็นคล้อยตามปฏิบัติตามด้วยโดยไม่คำนึงว่า
ความเชื่อนั้น 1 จะมีเหตุผล ที่พิสูจน์ได้หรือไม่ ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐาน
ของความเป็นจริง

8. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

8.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยภาพสะท้อนทางสังคมในภาพยนตร์สัปเหร่อสามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ได้ เช่น วรรณกรรมเพลง วรรณกรรมท้องถิ่น วรรณกรรมวาย วรรณกรรมแฟนตาซี เป็นต้น

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรศึกษาภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ

8.2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนสังคมวรรณกรรมไทย และวรรณกรรมท้องถิ่น

9. เอกสารอ้างอิง

ฉลองรัฐ เณรมาลัยชลมารค. (2560). วิเคราะห์ศิลปะการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ Post Horror. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*. 24(1), 7-16.

เดลินิวส์ ออนไลน์. (2566). 'ต้องเต' สรุปรายได้หนังตีอีสาน 'สัปเหร่อ' 46 วันกวาดรายได้เท่าไร. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2567, จาก <https://www.dailynews.co.th/news/2922639/>

ธีรภัทร เจริญสุข. (2561). คอลัมน์ เดือนหงายที่ชายโขง : ไทบ้านเดอะซีรีส์สอง ย้ำความสำเร็จของบันเทิงท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2567, จาก https://www.matichon.co.th/prachachuen/daily-column/news_858617

- นิศารัตน์ ศิลปเดช. (2542). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์เบื้องต้น*.
กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- พิชพร วินิจฉัย. (2560). *การวิเคราะห์กระบวนการวิจารณ์ภาพยนตร์ของ
ประวิทย์ แต่งอักษร*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท].
หลักสูตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสาร
ศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มนฤดี ธาดาอำนวยการ, ขวัญเรือน กิติวัฒน์ และธนาภรณ์ ธนสถิต. (2562).
กระบวนการสร้างสรรค์โดยเรื่องเล่าข้ามสื่อจากบทพระราชนิพนธ์
สู่ภาพยนตร์สั้นเรื่อง “หายไปเสียแล้ว”. *วารสารนิเทศสยาม
ปริทัศน์*. 18(24), 73-91.
- พัทยา สายหู. (2514). การใช้แบบความคิดเรื่อง “วัฒนธรรม” ในการ
พัฒนาประเทศ. ใน *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2556). *ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพิศ เอื้องแซะ. (2560). *ภาพสะท้อนสังคมและกลวิธีการนำเสนอเรื่องสั้น
ในนิตยสาร คู่สร้างคู่สม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท].
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.